

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خداوند بخشنده مهربان

درس پول و بانکداری

تھیہ و تدوین: احمد رضا سرگلزہ

عضو هیأت علمے گروہ اقتصاد دانشگاه سیستان و بلوچستان

۱- پول

۱-۱- مشکلات مبادلات پایاپای

- ۱- فقدان واحد اندازه گیری ارزش کالاها و خدمات (فقدان یک وسیله سنجش یا قیمت گذاری)
- ۲- تمایل همزمان طرفین به مبادله یا نیاز متقابل
- ۳- عدم امکان پس انداز
- ۴- عدم امکان مبادله نسبه و استقراض
- ۵- تقسیم ناپذیری برخی کالاها
- ۶- هزینه های حمل و نقل

کالا ←→ کالا
C-C

۱۰ متر پارچه = ۱ رأس گوسفند

۷ کیلو گندم = ۱ عدد بیل

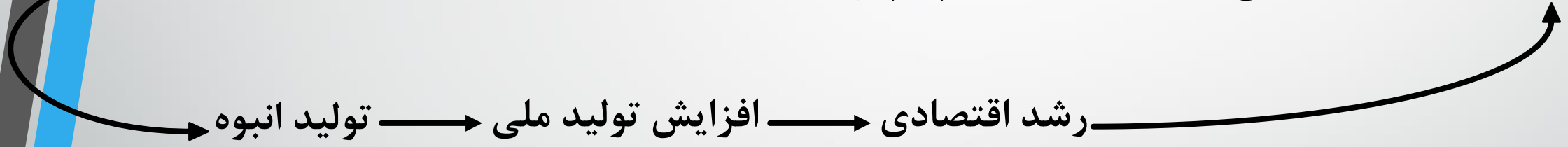
A, B, C, D, E

$$N = \frac{K(K-1)}{2}$$

A A A A B B B C C D
B' C' D' E' C' D' E' D' E' E'

۱-۲- پیدایش پول ← رفع مشکلات مبادلات پایا پای ← تقسیم کار ← تخصص ← بهره‌وری

رشد اقتصادی → افزایش تولید ملی → تولید انبوه

-
- ۱-۳- خواص مطلوب پول
- ۱- قابلیت حمل و نقل
 - ۲- قابلیت تقسیم
 - ۳- بادوام بودن
 - ۴- یکسان و متحد الشكل بودن
 - ۵- مقبولیت عام یا پذیرش همگانی
 - ۶- کمیاب بودن نه نایاب بودن

کالا → پول → کالا

C-M-C

M-C-M

M-M

۱- واسطه مبادله یا وسیله مبادله

۲- وسیله سنجش ارزش یا واحد شمارش

۳- وسیله ذخیره ارزش

۴- وسیله پرداخت های آتی

۱-۴- وظایف پول

-
- سیستم چند فلزی
- سیستم تک فلزی
- ۱- پول کالایی
- ۲- پول فلزی (مسکوکات)
- ۳- پول کاغذی (اسکناس)
- ۴- پول بانکی یا تحریری
- ۵- پول الکترونیکی
- ۱-۴- انواع پول در جهان

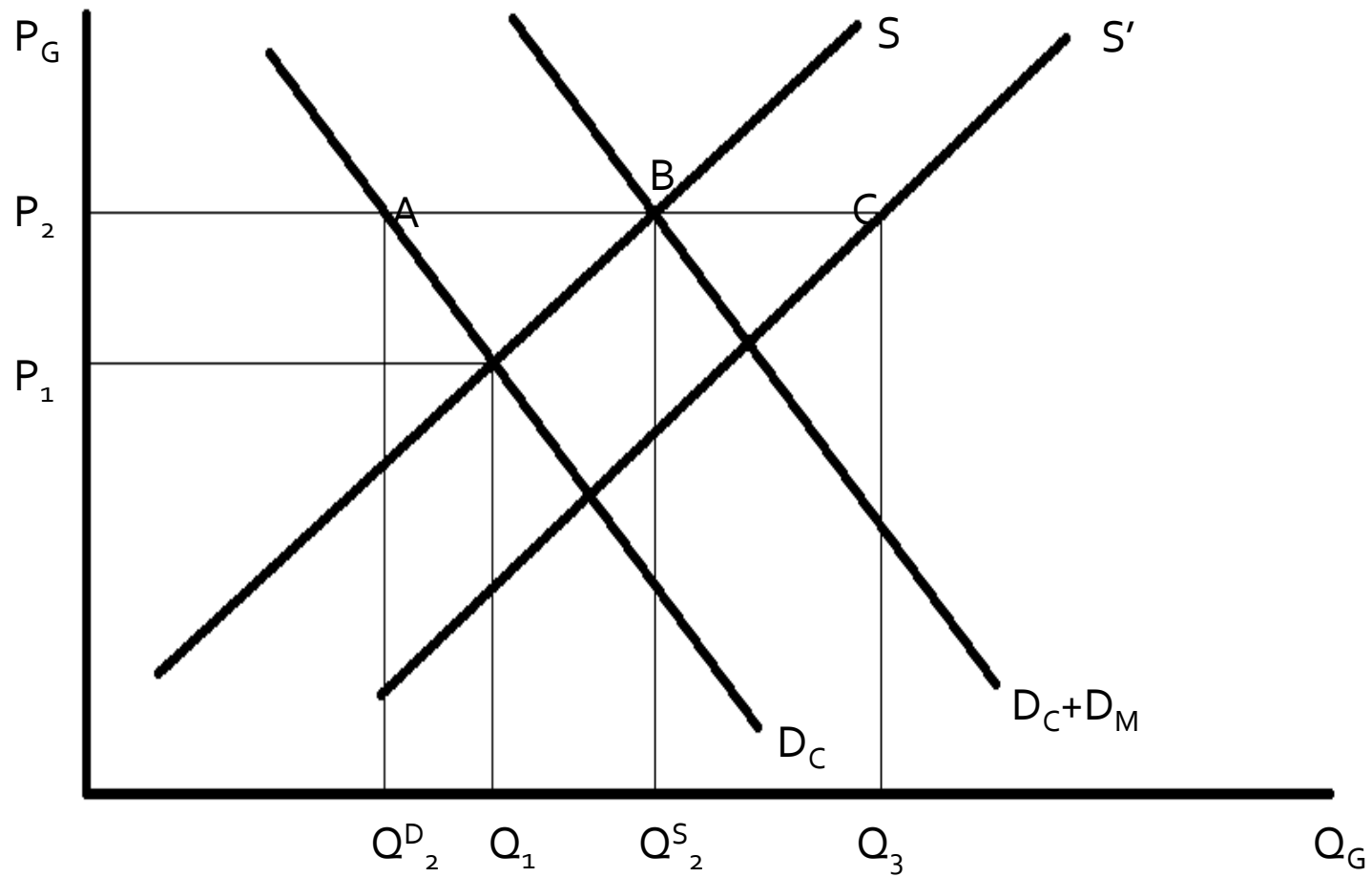
قانون گرشام: پول بد، پول خوب را از جریان خارج می کند.

پول خوب: ارزش پولی یا اسمی یا رسمی $>$ ارزش کالایی یا ذاتی
پول بد: ارزش پولی یا اسمی یا رسمی $<$ ارزش کالایی یا ذاتی

بازار پولی
بازار کالایی
بازار کالایی

۱۵/۵ سکه نقره = ۱ سکه طلا
۱۵/۵ گرم نقره = ۱ گرم طلا
۱۶ گرم نقره = ۱ گرم طلا

مشکلات سیستم تک فلزی -

حجم پول یا عرضه پول = $\int Q_2^D ABQ_2^S$

حجم پول یا عرضه پول = $\int Q_2^D ACQ_3$

افزایش حجم پول = $\int Q_2^S BCQ_3$

-
- ۱- مکتب پولی
۲- مکتب بانکی
۳- مکتب پورسانتاژ
- مکاتب پشتوانه اسکناس

-
- سیستم چند فلزی
- سیستم تک فلزی
- ۱- پول کالایی
- ۲- پول فلزی (مسکوکات)
- ۳- پول کاغذی (اسکناس)
- ۴- پول بانکی یا تحریری
- ۵- پول الکترونیکی
- ۱-۴- انواع پول در ایران

۱۰۰۰۰ دینار = ۲۰۰ شاهی = ۵۰ عباسی = ۱۰ قران (نقره) = ۱ تومان

(مس) (نقره) ۱۰ ریال (طلا) (طلا)

- مشکلات سیستم چند فلزی در ایران

۱۴ گرم نقره = ۱ گرم طلا → ایران

۱۵/۵ گرم نقره = ۱ گرم طلا → اروپا

از اول فروردین ماه ۱۳۱۱ (۱۳۱۱/۱/۱) ریال جا نشین قران کردید.

اولین اسکناس در ایران در سال ۱۲۶۷ هجری شمسی توسط بانک انگلیس شاهنشاهی منتشر شد.

-
- ۱-۷-۱- روش‌های تعریف پول
- ۱- روش معاملاتی یا روش مرسوم
 - ۲- روش نقدینگی یا روش شیکاگو
 - ۳- روش گورلی - شو

$$M_1 = C_p + DD$$

شبه پول + پول = حجم نقدینگی

سپرده های سرمایه گذاری مدت دار + سپرده های پس انداز قرض الحسنه = شبه پول

$$M_2 = M_1 + NM = C_p + DD + NM$$

سپرده های مدت دار با ارقام بزرگ + $M_2 = M_3$

اوراق بهادر + اوراق قرضه دولتی + $M_3 = L$

۱- روش معاملاتی

۲- روش نقدینگی

۳- روش وسیع تر پول

۴- روش خیلی وسیع پول

۱-۸- روش های اندازه گیری پول

۲- بانک و بانکداری

۱-۲- مقدمه

تجهیز منابع

سپرده های
پس انداز کنندگان

اعطای وام و تسهیلات به وام
گیرندگان و سرمایه گذاران

تخصیص منابع

۲-۲- صرافان، اولین بانک داران

۲-۳- شروع بانک داری

ترازنامه بانک تجاری A			
دارائی ها		بدهی ها	
موجودی صندوق	۱۰۰۰۰	ذخیره سرمایه	۱۰۰۰۰

ترازنامه بانک تجاری A			
دارائی ها		بدهی ها	
موجودی صندوق	۱۰۰۰۰	اسکناس منتشره	۵۰۰۰۰
وام	۵۰۰۰۰	ذخیره سرمایه	۱۰۰۰۰
	۶۰۰۰۰		۶۰۰۰۰

ترازنامه بانک تجاری A

بدهی ها		دارائی ها	
۶۰۰۰۰	اسکناس منتشره	۷۰۰۰۰	موجودی صندوق
۱۰۰۰۰	ذخیره سرمایه		
۷۰۰۰۰		۷۰۰۰۰	

ترازنامه بانک تجاری A

بدهی ها		دارائی ها	
۳۵۰۰۰۰	اسکناس منتشره	۷۰۰۰۰	موجودی صندوق
۱۰۰۰۰	ذخیره سرمایه	۲۹۰۰۰۰	وام
۳۶۰۰۰۰		۳۶۰۰۰۰	

ذخایر قانونی (اجباری)
ذخایر اضافی (احتیاطی)
اسکناس و مسکوک نزد بانک ها (C_B)

۱- ذخایر

به بخش دولتی
به بخش غیر دولتی

۲- وام

۳- دارائی های خارجی (طلا و ارز)
۴- سایر دارائی ها

۱- دارائی ها (مصارف وجوه)

۲-۴- تراز نامه بانک های
تجاری و تخصصی

سپرده های دیداری
سپرده های غیر دیداری
(پس انداز و مدت دار)

۱- سپرده های بخش غیر دولتی

۲- سپرده های بخش دولتی

۳- استقراض
از بانک مرکزی
از خارج

۴- حساب سرمایه

۲- بدهی ها (منابع وجوه)

- عملیات اصلی بانک ها

تغییرات ترازنامه بانک الف			
تغییرات دارائی ها		تغییرات بدهی ها	
ذخایر	+۱۰۰۰	حساب جاری	+۱۰۰۰
ذخایر قانونی	+۱۰۰	حساب جاری	+۱۰۰۰
ذخایر اضافی	+۹۰۰		
ذخایر قانونی	+۱۰۰	حساب جاری	+۱۰۰۰
وام	+۹۰۰		

تومان $106 = 126 - 20 = 0/14(900) - 0/02(1000)$ سود بانک (سناریوی اول)

تومان $-69 = 126 - 20 - 175 = 0/14(900) - 0/02(1000) - 0/175(1000)$ سود بانک (سناریوی دوم)

تومان $57 = 252 - 20 - 175 = 0/28(900) - 0/02(1000) - 0/175(1000)$ سود بانک (سناریوی سوم)

-
- ۱- اصل تمرکز بانکی
۲- اصل تخصص بانکی
۳- اصل نظارت بانکی
- اصول بانکی -

۲-۵- بانکداری در ایران

۲-۵-۱- بانکداری در ایران، قبل از انقلاب

- اولین بانک در ایران در سال ۱۲۶۷ هجری خورشیدی، به نام بانک شاهنشاهی ایران توسط فردی انگلیسی، با سرمایه و مدیریت انگلیسی تأسیس شد.
- اولین بانک ایرانی در سال ۱۳۰۴ هجری خورشیدی، به نام بانک سپه با سرمایه اولیه حدود ۴۰ میلیون ریال از محل وجوه صندوق بازنشستگی افسران و درجه داران ارتش تأسیس گردید.
- بانک ملی ایران در سال ۱۳۰۷ هجری خورشیدی، با سرمایه اولیه ۲۰ میلیون ریال آغاز به کار نمود و تا تشکیل بانک مرکزی ایران در سال ۱۳۳۹، به عنوان یک بانک تجاری، عهده دار وظایف بانک مرکزی نیز بوده است.
- اولین بانک خصوصی در ایران، به نام بانک بازرگانی در سال ۱۳۲۸ تأسیس شد.
- تعداد بانک ها تا پایان سال ۱۳۴۰ به ۲۷ بانک دولتی و خصوصی و خارجی بالغ گردید.
- در سال ۱۳۵۷ مقارن با پیروزی انقلاب تعداد بانک ها به ۳۶ بانک (۸ بانک دولتی و ۲۸ بانک خصوصی) بالغ گشت.

۲-۵-۲- بانکداری در ایران ، پس از انقلاب

۱- ملی شدن بانکها

در تاریخ ۵۸/۳/۱۷ طبق مصوبه شورای انقلاب ، کلیه بانکهای خصوصی ایران (۲۸ بانک) ملی اعلام گردید.

۱- توزیع اعتبارات بر مبنای اولویت های اجتماعی

۲- جلوگیری از ورشکستگی بانکها

۳- افزایش سپرده های بانکی

۴- توسعه شبکه بانکی

۵- جلوگیری از تمرکز ثروت و در آمد

۶- جلوگیری از هزینه های زائد

۷- کاهش هزینه های تولید و کمک به صادرات

۸- افزایش سرمایه گذاری و ایجاد رشد و توسعه اقتصادی

- آثار مثبت ملی شدن بانک ها

-
- آثار منفی ملی شدن بانک ها
- ۱- ضعف مدیریت و نظارت
 - ۲- کاهش کارایی
 - ۳- ارتباط کمتر با بانکهای خارجی
 - ۴- خروج سرمایه از کشور

۲- ادغام بانک ها

-در دی ماه سال ۵۸ لایحه ادغام بانک ها به تصویب رسید که بر اساس آن ۳۶ بانک قبل از انقلاب در غالب ۹ بانک (۶ بانک تجاری و ۳ بانک تخصصی) سازماندهی گردید .

- ۱- مجمع عمومی بانک ها
 - ۲- شورای عالی بانک ها
 - ۳- هیئت مدیره هر بانک
 - ۴- مدیر عامل هر بانک
 - ۵- بازرسان قانونی هر بانک
- ۳- ارکان نظام بانکی کشور

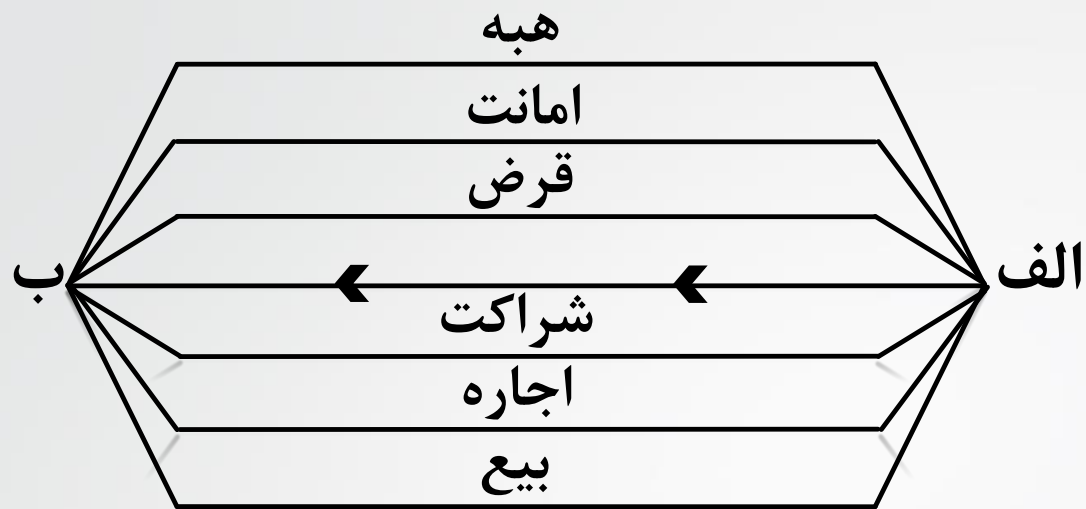
-بانکداری در ایران طی سالهای ۶۳-۵۸

-تعریف ربا: هرگونه زیادتی و یا اضافی، بر اصل دین واقعی که از قبل شرط و تعیین شده باشد.

- در آیات ۲۷۵ - ۲۷۹ سوره بقره و آیه ۱۳۰ سوره آل عمران صراحتاً حکم قطعی حرمت ربا مطرح شده و در روایات متعددی از پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) بر تحریم ربا تأکید شده است.

شرایط ربا -
۱- استقرار دین واقعی
۲- استقلال دائن از مدیون
۳- شرط از پیش تعیین شده

انواع ربا -
۱- ربای قرضی (ربای نسبه)
۲- ربای معاملی

۲-۶-۲- ساز و کار تجهیز و تخصیص منابع در یک بانک اسلامی

۲-۶-۳ - مقایسه بانکداری ربوی و بانکداری اسلامی

ترازنامه ساده یک بانک ربوی

دارائی ها (مصارف)	بدهی ها (منابع)
۱- وام ها و اعتبارات	۱- حساب سرمایه
۲- سایر تسهیلات	۲- سپرده های دریافتی
	۲-۱- سپرده های جاری (دیداری)
	۲-۲- سپرده های پس انداز
	۲-۳- سپرده های مدت دار (ثابت)
اصل بهره ثابت و از قبل تعیین شده	

رابطه حقوقی
دائن - مدیون

رابطه حقوقی
دائن - مدیون

ترازنامه ساده یک بانک اسلامی

دارائی ها (مصارف)	بدهی ها (منابع)
تسهیلات اعطایی:	۱- حساب سرمایه
۱- قرض الحسنه	۲- سپرده های دریافتی
۲- مضاربه	۱-۲- سپرده های قرض الحسنه جاری
۳- مشارکت مدنی	۲-۲- سپرده های پس انداز
۴- مشارکت حقوقی	۲-۳- سپرده سرمایه گذاری مدت دار
۵- سرمایه گذاری مستقیم	
۶- مزارعه	
۷- مساقات	
۸- فروش اقساطی	
۹- اجاره به شرط تملیک	
۱۰- سلف یا سلم	
۱۱- خرید دین یا بیع دین	
۱۲- جعاله	

رابطه حقوقی
دائن - مدیون

رابطه حقوقی
مبتنی بر شراکت

رابطه حقوقی
خریدار - فروشنده

رابطه حقوقی
جاعل - عامل

رابطه حقوقی
دائن - مدیون

رابطه حقوقی
وکیل - موکل

اصل مشارکت در سود و زیان (PLS)

- ۱ - عقود مشارکتی: مضاربه، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مزارعه، مساقات
- ۲ - عقود با بازدهی ثابت یا عقود مبادله ای: فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، سلف (سلم)، جعاله، خرید دین (بیع دین)
- ۳ - سایر عقود: قرض الحسنه، سرمایه گذاری مستقیم
- ۲-۶-۴ - عقود اسلامی

۱ - عقد قرض الحسنه

تعریف: قرض الحسنه عقدی است که موجب آن یکی از طرفین (قرض دهنده) بخشی از مال خود را به طرف دیگر (قرض گیرنده) تملیک می کند، به طوری که قرض گیرنده در موعد مقرر مثل آن و یا در صورت عدم امکان قیمت روز آن را به قرض دهنده رد نماید.

- منبع قرض الحسنه اعطایی بانکها، سپرده های پس انداز قرض الحسنه مردم نزد بانکها می باشد.

موارد اعطای قرض الحسنه

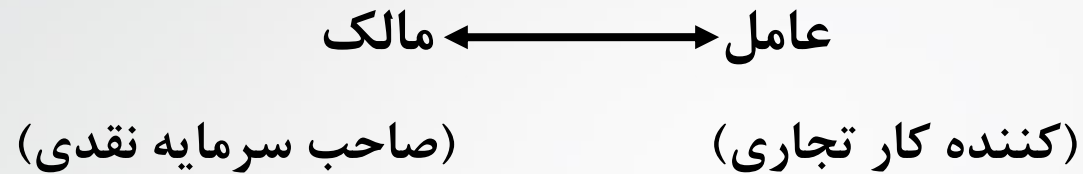
- الف) تأمین وسایل و ابزار کار برای ایجاد شغل (اشتغال زایی) در شکل تعاونی
- ب) کمک به افزایش تولید
- ج) رفع احتیاجات ضروری

- رفع احتیاجات ضروری شامل: ۱- هزینه های ازدواج ۲- تهیه جهیزیه ۳- درمان بیماری ۴- تعمیر و تأمین مسکن ۵- کمک هزینه تحصیلی ۶- احداث مسکن در روستا ۷- نیازهای متفرقه (سایر)

- مدت باز پرداخت اقساط برای واحدهای تولیدی و تعاونی حداکثر ۵ سال و برای اشخاص حقیقی ۳ سال می باشد.

- کارمزد این تسهیلات حداقل ۲/۵ درصد و حداکثر ۴ درصد تعیین شده است.

۱- عقد مضاربه

انواع مضاربه

- ۱- مضاربه خاص (مقید)
- ۲- مضاربه عام (آزاد)

تعریف: مضاربه قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) عهده دار تامین سرمایه نقدی می گردد. با قید این که طرف دیگر (عامل) با آن تجارت کرده و در سود حاصله به نسبت از پیش توافق شده شریک باشند.

- ویژگی ها و شرایط مضاربه

۳- عقد مشارکت مدنی

- شرکت عبارت است از اجتماع حقوق مالکین متعدد در شی واحد به نحو اشاعه
تعریف: مشارکت مدنی عبارت است از در آمیختن سهم شرکتی و غیر نقدی شرکا اعم از اشخاص حقیقی و یا حقوقی متعدد به نحو مشاع و به قصد انتفاع، طبق قرارداد.

- ویژگی ها و شرایط مشارکت مدنی

۴- عقد مشارکت حقوقی

تعریف: مشارکت حقوقی عبارت است از تامین قسمتی از سرمایه شرکتی سهامی جدید و یا خرید بخشی از سهام شرکت های سهامی موجود

- ویژگی ها و شرایط مشارکت حقوقی

۵- عقد سرمایه گذاری مستقیم

تعریف: سرمایه گذاری مستقیم عبارت است از تامین سرمایه لازم جهت اجرای طرحهای تولیدی سود آور و یا طرحهای عمرانی انتفاعی توسط یک یا چند بانک.

- ویژگی ها و شرایط سرمایه گذاری مستقیم

۶- عقد مزارعه

عامل ← مالک

(زارع یا دهقان) (صاحب زمین)

تعریف : مزارعه قراردادی است بین صاحب زمین و کشاورز ، به طوری که مالک ، زمین مزروعی خود را در اختیار عامل قرار داده تا در آن به کار زراعت و کشاورزی بپردازد و در پایان قرار داد در محصول بدست آمده به نسبت توافق شده قبلی و به نحو مشاع ، شریک و سهمیم باشند.

اجزاء مزارعه

- ۱- زمین
- ۲- محصول
- ۳- کار
- ۴- مدت

- ویژگیها و شرایط مزارعه

۷ - عقد مساقات

عامل ← مالک

(باغبان) (صاحب باغ)

تعریف : مساقات قرار دادی است بین باغ دار و باغبان ، به طوری که مالک ، درختان مثمر خود را در اختیار عامل قراردادده تا به مراقبت ، اصلاح و آبیاری بپردازد و در پایان قرارداد در ثمره (محصول) بدست آمده به نسبت توافق شده قبلی و به نحو مشاع ، شریک و سهیم باشند.

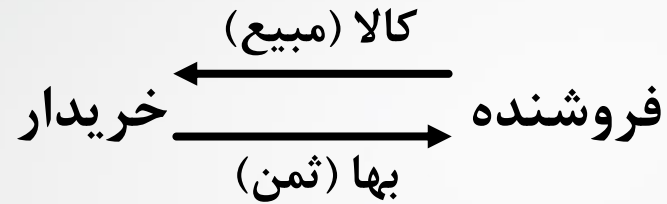
اجزا مساقات

- ۱- درخت
- ۲- ثمره (محصول)
- ۳- کار
- ۴- مدت

- ویژگی ها و شرایط مساقات

۸ - عقد فروش اقساطی

- عقد بیع (خرید و فروش) عبارت است از تملیک عین به عوض معلوم

- انواع بیع
- ۱- بیع نقد
 - ۲- بیع نسبه
 - ۳- بیع سلف یا سلم
 - ۴- بیع کالی به کالی

تعریف: فروش اقساطی عبارت است از واگذاری کالا به بهای معین به غیر، به طوری که تمام یا قسمتی از بهای مزبور در اقساط مساوی یا غیر مساوی در سر رسید یا سر رسید های معینی دریافت گردد.

- ۱- فروش اقساطی مواد اولیه ، لوازم یدکی و ابزار کار
انواع فروش اقساطی - ۲- فروش اقساطی وسایل تولید ، ماشین آلات و تأسیسات
۳- فروش اقساطی مسکن

- ویژگی ها و شرایط فروش اقساطی

۹- عقد اجاره به شرط تملیک

- عقد اجاره عبارت است از تملیک منفعت معلوم به عوض معلوم

تعریف : اجاره به شرط تملیک عقد اجاره ای است که در آن شرط شود ، مستأجر در پایان مدت اجاره ، در صورت عمل به شرایط قرارداد ، مورد اجاره را مالک گردد.

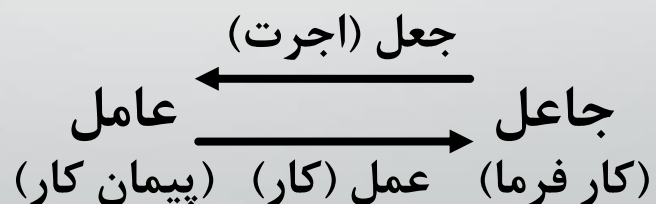
- ویژگی ها و شرایط اجاره به شرط تملیک

۱۰ - عقد سلف یا سلم

تعریف : عقد سلف (معامله سلف) عبارت است از پیش خرید نقدی محصولات تولیدی به قیمت معین.

- ویژگی ها و شرایط معاملات سلف

۱۱ - عقد جعاله

انواع جعالة }
۱- جعالة خاص
۲- جعالة عام

تعريف : جعالة عبارت است از التزام شخص جاعل (كار فرما) به پرداخت اجرت معين (جُعَل) به عامل (پيمانكار) در مقابل انجام عملی معين طبق قرارداد.

- ویژگی ها و شرایط جعالة

۱۲- عقد خرید دین (بیع دین)

تعريف : خرید دین عبارت است از تنزیل اسناد تجاری توسط بانک.

- ویژگی ها و شرایط خرید دین

ابزار های اعتبار	طبقه بندی بر اساس مدت	طبقه بندی بر اساس بخشهای اقتصادی
۱- قرض الحسنه	کوتاه مدت و میان مدت	صنعت ، کشاورزی ، مسکن و متفرقه
۲- مضاربه	کوتاه مدت	بازرگانی
۳- مشارکت مدنی	کوتاه مدت و میان مدت	بازرگانی ، صنعت ، کشاورزی ، مسکن و خدمات
۴- مشارکی حقوقی	کوتاه مدت و میان مدت	صنعت ، کشاورزی و خدمات
۵- سرمایه گذاری مستقیم	میان مدت و بلند مدت	صنعت و کشاورزی
۶- مزارعه	کوتاه مدت	کشاورزی
۷- مساقات	کوتاه مدت	کشاورزی
۸- فروش اقساطی	کوتاه مدت ، میان مدت و بلند مدت	صنعت ، کشاورزی ، مسکن و خدمات
۹- اجاره به شرط تملیک	میان مدت و بلند مدت	صنعت ، کشاورزی ، مسکن و خدمات
۱۰- سلف	کوتاه مدت	صنعت و کشاورزی
۱۱- جعاله	کوتاه مدت و میان مدت	بازرگانی ، صنعت ، کشاورزی ، مسکن و خدمات
۱۲- خرید دین	کوتاه مدت	بازرگانی ، صنعت ، کشاورزی

کوتاه مدت حداکثر یک سال، میان مدت بیش از یک و کمتر از پنج سال و بلند مدت بیش از پنج سال

۲-۶-۵- جمع بندی عملکرد بانکداری اسلامی در کشور

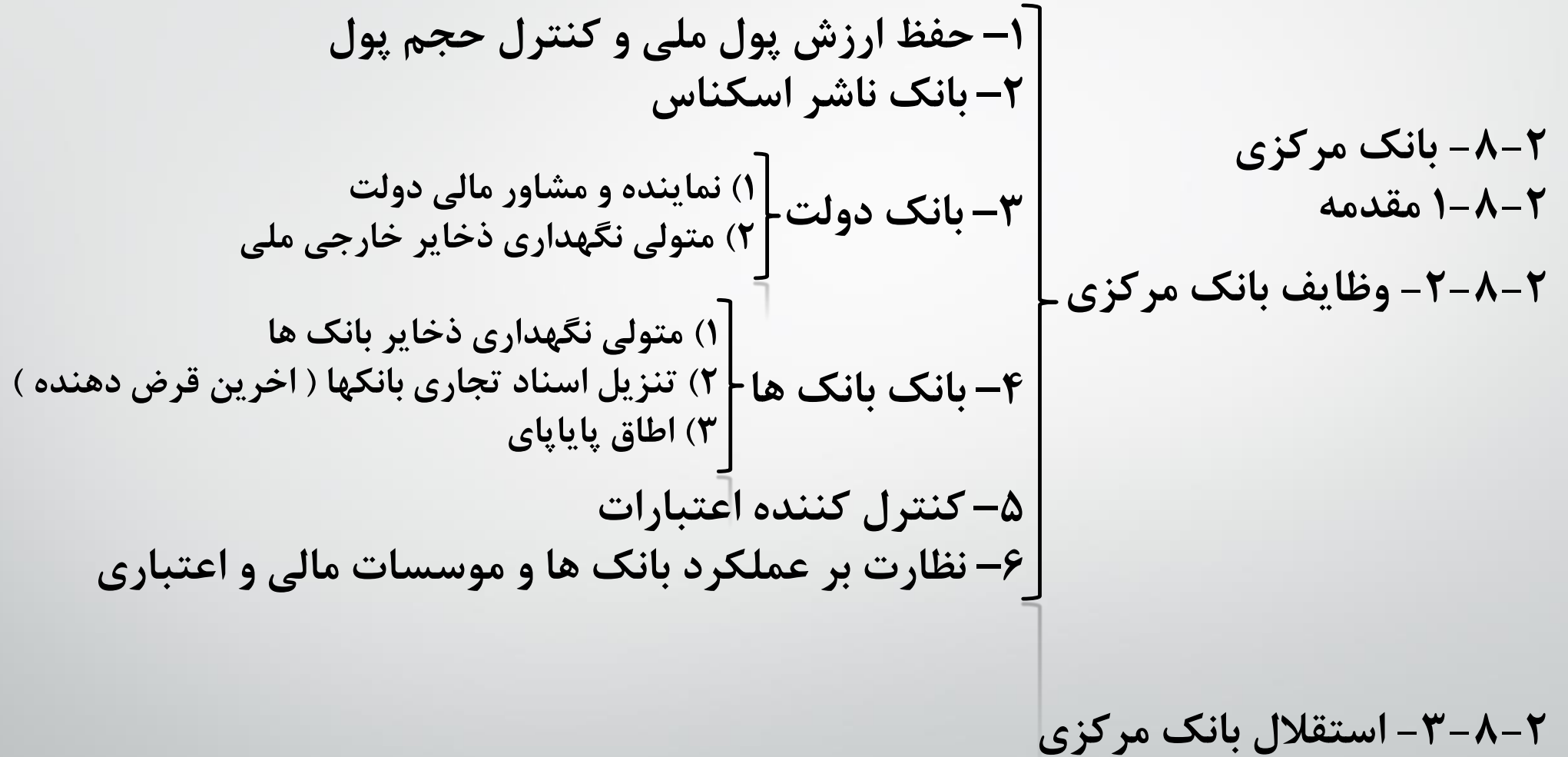
سال ۸۴	سال ۷۴	سال ۶۳	
۲۰٪	۳۰٪	۳۷٪	سهم عقود مشارکتی
۶۶٪	۵۸٪	۸٪	سهم عقود با بازدهی ثابت

- ۱- صوری بودن بخشی از عملیات بانکی
- ۲- پایین بودن میزان گرایش بانکها به مشارکت واقعی
- ۳- عدم پرداخت سود واقعی به سپرده گذاران
- ۴- عدم پذیرش ریسک سرمایه گذاری از طرف بانک
- ۵- ضعف نظام نظارتی و بازرسی کار آمد
- ۶- ضعف توان علمی و عدم وجود کارشناسان متخصص در بانک ها
- ۷- فقدان اعتقاد جامعه به اسلامی بودن عملیات بانکی
- ۸- وجود محدودیت های متعدد قانونی خارج از کنترل نظام بانکی
- ۲-۶-۶- چالش ها و مشکلات بانکداری بدون ربا در ایران

۲ - ۷ - بانکداری الکترونیکی
۱- مقدمه

بانکداری سنتی	بانکداری الکترونیکی از طریق ATM	بانکداری اینترنتی	
۴/۵	۱/۲۶	۰/۰۵	زمان انجام یک عملیات بانکی (نفر - ساعت)
۱/۲	۰/۳	۰/۰۱	هزینه انجام یک عملیات بانکی (دلار)

- ۲- دستگاه های بانکداری الکترونیکی : POS ، ATM
- ۳- مزایای بانکداری الکترونیک : امنیت، سرعت، سهولت، بهره وری و کارایی، کاهش هزینه، کاهش اشتباهات انسانی، بهبود مدیریت وجوه و بهبود روابط با مشتریان

تراز نامه بانک مرکزی

دارائی ها	بدهی ها
۱- دارائی های خارجی (FA)	۱- اسکناس و مسکوک نزد مردم (C_p)
۲- بدهی بخش دولتی (GA)	۲- ذخایر بانک ها- (۱) ذخایر قانونی (RR) (۲) ذخایر اضافی (ER) (۳) اسکناس و مسکوک نزد بانک ها (C_B)
۳- بدهی بانکها (BA)	۳- سپرده های بخش دولتی
۴- سایر دارائی ها	۴- سپرده ها و بدهی های ارزی
	۵- حساب سرمایه و سایر بدهی ها

۲-۸-۵- پایه پولی یا پول پر قدرت

تعریف : مجموع بدهی های پولی بانک مرکزی به مردم و سایر بانک ها که شامل اسکناس و مسکوک نزد مردم و ذخایر بانکها می باشد.

$$H = C_p + C_B + RR + ER \longrightarrow H = C + R$$

مصارف پایه پولی

تراز نامه تعدیل شده بانک مرکزی

داریائی ها	بدهی ها
۱- داریائی های خارجی - سپرده ها و بدهی های ارزی = خالص داریائی های خارجی	۱- اسکناس و مسکوک نزد مردم (C_p)
۲- بدهی بخش دولتی - سپرده های بخش دولت = خالص بدهی های بخش دولتی	(۱) ذخایر قانونی (RR)
۳- بدهی بانک ها	۲- ذخایر بانک ها (۲) ذخایر اضافی (ER)
۴- سایر داریائی ها - حساب سرمایه و سایر بدهی ها = خالص سایر داریائی ها	(۳) اسکناس و مسکوک نزد بانک ها (C_B)
منابع پایه پولی	مصارف پایه پولی

۳- عرضه پول

۳-۱- خلق پول توسط بانک های تجاری

$\Delta TD=0$ ، $\Delta ER=0$ ، $\Delta C=0$ ، $r=10\%$: فروض

ترازنامه بانک تجاری A

تغییرات دارائی ها		تغییرات بدهی ها	
+۱۰۰۰	ذخایر	+۱۰۰۰	استقراض از بانک مرکزی
+۱۰۰۰	ذخایر	+۱۰۰۰	حساب جاری مؤسسه
+۱۰۰	ذخایر قانونی	+۱۰۰۰	حساب جاری مؤسسه
+۹۰۰	ذخایر اضافی		
+۱۰۰	ذخایر قانونی	+۱۰۰۰	حساب جاری مؤسسه
+۹۰۰	وام به فرد الف		

ترازنامه بانک تجاری B

تغییرات دارائی ها		تغییرات بدهی ها	
+۹۰۰	ذخایر	+۹۰۰	حساب جاری فرد الف
+۹۰	ذخایر قانونی	+۹۰۰	حساب جاری فرد الف
+۸۱۰	ذخایر اضافی		
+۹۰	ذخایر قانونی	+۹۰۰	حساب جاری فرد الف
+۸۱۰	وام به فرد ب		

ترازنامه بانک تجاری C

تغییرات دارائی ها		تغییرات بدهی ها	
+۸۱۰	ذخایر	+۸۱۰	حساب جاری فرد ب
+۸۱	ذخایر قانونی	+۸۱۰	حساب جاری فرد ب
+۷۲۹	ذخایر اضافی	+۸۱۰	حساب جاری فرد ب
+۸۱	ذخایر قانونی		
+۷۲۹	وام به فرد ج		

ترازنامه مجموع ۳ بانک

تغییرات دارائی ها		تغییرات بدهی ها	
	ذخایر قانونی		حساب های جاری
	$۱۰۰+۹۰+۸۱=۲۷۱$		مؤسسه و فرد الف و ب
	وام به افراد الف و ب و ج		$۱۰۰۰+۹۰۰+۸۱۰=۲۷۱۰$
	$۹۰۰+۸۱۰+۷۲۹=۲۴۳۹$		
	۲۷۱۰		۲۷۱۰

مراحل	تغییرات در سپرده های دیداری ΔD	تغییرات در ذخایر قانونی ΔR
اول (بانک A)	$\Delta D_1 = 1000 = \Delta H$	$\Delta R_1 = 100 = 0/1 \times 1000 = r\Delta H$
دوم (بانک B)	$\Delta D_2 = 900 = 0/9 \times 1000 = (1 - 0/1) \times 1000 = (1 - r)\Delta H$	$\Delta R_2 = 90 = 0/1 \times 900 = r(1 - r)\Delta H$
سوم (بانک C)	$\Delta D_3 = 810 = 0/9 \times 900 = (1 - 0/1) \times (1 - r) \times 1000 = (1 - r)^2 \Delta H$	$\Delta R_3 = 81 = 0/1 \times 810 = r(1 - r)^2 \Delta H$
چهارم	$\Delta D_4 = (1 - r)^3 \Delta H$	$\Delta R_4 = r(1 - r)^3 \Delta H$
⋮	⋮	⋮
ام n	$\Delta D_n = (1 - r)^{n-1} \Delta H$	$\Delta R_n = r(1 - r)^{n-1} \Delta H$
$\sum \Delta D_i = \Delta H + (1 - r)\Delta H + \dots + (1 - r)^{n-1} \Delta H = \frac{\Delta H}{1 - (1 - r)} \Rightarrow \Delta D = \frac{1}{r} \Delta H$		
$\sum \Delta R_i = r\Delta H + r(1 - r)\Delta H + \dots + r(1 - r)^{n-1} \Delta H = \frac{r\Delta H}{1 - (1 - r)} \Rightarrow \Delta R = \Delta H$		

۲-۳- مکانیسم ایجاد پول توسط سیستم بانکی

۱- معرفی علامت های اختصاری و فرمول ها

پایه پولی = H ، سپرده های پس انداز و مدت دار = TD ، اسکناس و مسکوک در جریان (در گردش) = C

کل ذخایر سیستم بانکی نزد بانک مرکزی = $TR = R$ ، ذخایر اضافی بانک ها = ER ، عرضه پول (حجم پول) = M_1

حجم اعتبارات اعطایی بانک ها = L ، حجم ذخایر قانونی از محل سپرده های دیداری = RR^D

حجم ذخایر قانونی از محل سپرده های پس انداز و مدت دار = RR^T

نرخ ذخیره قانونی سپرده های پس انداز و مدت دار، $r = \frac{RR^D}{D}$ = نرخ ذخیره قانونی سپرده های دیداری $r' = \frac{RR^T}{TD}$

نسبت اسکناس و مسکوک در گردش به سپرده های دیداری $c = \frac{C}{D}$

نسبت ذخایر اضافی به سپرده های دیداری $e = \frac{ER}{D}$

نسبت سپرده های پس انداز و مدت دار به سپرده های دیداری $t = \frac{TD}{D}$

$$RR = RR^D + RR^T, TR = R = RR + ER = RR^D + RR^T + ER, H = R + C, M_1 = C + D$$

$$r = \frac{\Delta RR^D}{\Delta D} \Rightarrow \Delta RR^D = r \cdot \Delta D, r' = \frac{\Delta RR^T}{\Delta TD} \Rightarrow \Delta RR^T = r' \cdot \Delta TD$$

$$c = \frac{\Delta C}{\Delta D} \Rightarrow \Delta C = c \cdot \Delta D, e = \frac{\Delta ER}{\Delta D} \Rightarrow \Delta ER = e \cdot \Delta D$$

$$t = \frac{\Delta TD}{\Delta D} \Rightarrow \Delta TD = t \cdot \Delta D, \Delta H = \Delta R + \Delta C \Rightarrow \Delta H = \Delta RR^D + \Delta RR^T + \Delta ER + \Delta C$$

$$\text{فروض: } \Delta C = 0, \Delta ER = 0, \Delta TD = 0$$

$$\Delta D = \frac{1}{r} \Delta H, \Delta M_1 = \Delta D + \Delta C \Rightarrow \Delta M_1 = \Delta D = \frac{1}{r} \Delta H$$

$$\Delta RR = \Delta RR^D + \Delta RR^T \Rightarrow \Delta RR = \Delta RR^D = \Delta H, \Delta L = \Delta D = \frac{1}{r} \Delta H$$

۲- مدل اول

فروض : $\Delta C \neq 0$ ، $\Delta ER = 0$ ، $\Delta TD = 0$

$$\Delta H = \Delta RR^D + \Delta RR^T + \Delta ER + \Delta C \Rightarrow \Delta H = \Delta RR^D + \Delta C \Rightarrow$$

$$\Delta H = r\Delta D + c\Delta D = (r+c)\Delta D \Rightarrow \Delta D = \frac{1}{r+c} \Delta H$$

$$\Delta M_1 = \Delta D + \Delta C = \Delta D + c\Delta D = (1+c)\Delta D \Rightarrow \Delta M_1 = \left(\frac{1+c}{r+c}\right) \Delta H$$

$$\Delta RR = \Delta RR^D + \Delta RR^T \Rightarrow \Delta RR = \Delta RR^D = r\Delta D \Rightarrow \Delta RR = \left(\frac{r}{r+c}\right) \Delta H$$

$$\Delta L = \Delta D + \Delta C = \Delta D + c\Delta D = (1+c)\Delta D \Rightarrow \Delta L = \left(\frac{1+c}{r+c}\right) \Delta H$$

$$\Delta C = c\Delta D \Rightarrow \Delta C = \left(\frac{c}{r+c}\right) \Delta H$$

فروض : $\Delta C \neq 0$ ، $\Delta ER \neq 0$ ، $\Delta TD = 0$

$$\Delta H = \Delta RR^D + \Delta RR^T + \Delta ER + \Delta C \Rightarrow \Delta H = \Delta RR^D + \Delta ER + \Delta C \Rightarrow$$

$$\Delta H = r\Delta D + c\Delta D + e\Delta D = (r+c+e)\Delta D \Rightarrow \Delta D = \frac{1}{r+c+e} \Delta H$$

$$\Delta M_1 = \Delta D + \Delta C = \Delta D + c\Delta D = (1+c)\Delta D \Rightarrow \Delta M_1 = \left(\frac{1+c}{r+c+e}\right) \Delta H$$

$$\Delta RR = \Delta RR^D + \Delta RR^T \Rightarrow \Delta RR = \Delta RR^D = r\Delta D \Rightarrow \Delta RR = \left(\frac{r}{r+c+e}\right) \Delta H$$

$$\Delta L = \Delta D + \Delta C = \Delta D + c\Delta D = (1+c)\Delta D \Rightarrow \Delta L = \left(\frac{1+c}{r+c+e}\right) \Delta H$$

$$\Delta C = c\Delta D \Rightarrow \Delta C = \left(\frac{c}{r+c+e}\right) \Delta H \text{ ، } \Delta ER = e\Delta D \Rightarrow \Delta ER = \left(\frac{e}{r+c+e}\right) \Delta H$$

فروض : $\Delta C \neq 0$, $\Delta ER \neq 0$, $\Delta TD \neq 0$

$$\Delta H = \Delta RR^D + \Delta RR^T + \Delta ER + \Delta C$$

$$\Delta H = r\Delta D + r't\Delta D + c\Delta D + e\Delta D = (r+c+e+r't)\Delta D \Rightarrow \Delta D = \frac{1}{r+c+e+r't} \Delta H$$

$$\Delta M_1 = \Delta D + \Delta C = \Delta D + c\Delta D = (1+c)\Delta D \Rightarrow \Delta M_1 = \left(\frac{1+c}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

$$\Delta RR = \Delta RR^D + \Delta RR^T = r\Delta D + r't\Delta D = (r+r't)\Delta D \Rightarrow \Delta RR = \left(\frac{r+r't}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

$$\Delta L = \Delta D + \Delta C + \Delta TD = \Delta D + c\Delta D + t\Delta D = (1+c+t)\Delta D \Rightarrow \Delta L = \left(\frac{1+c+t}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

$$\Delta C = c\Delta D \Rightarrow \Delta C = \left(\frac{c}{r+c+e+r't} \right) \Delta H , \Delta ER = e\Delta D \Rightarrow \Delta ER = \left(\frac{e}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

$$\Delta TD = t\Delta D \Rightarrow \Delta TD = \left(\frac{t}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

۳-۳- ضرایب فزاینده و تفسیر آن ها

۱- ضریب فزاینده پول (ضریب پول) $m_1 =$

$$m_1 = \frac{1+c}{r+c+e+r't}, \Delta M_1 = m_1 \Delta H \Rightarrow M_1 = m_1 \cdot H$$

۲- ضریب فزاینده نقدینگی (ضریب نقدینگی) $m_2 =$

$$M_2 = M_1 + NM = D + C + TD \Rightarrow \Delta M_2 = \Delta D + \Delta C + \Delta TD \Rightarrow$$

$$\Delta M_2 = \Delta D + c\Delta D + t\Delta D = (1+c+t)\Delta D \Rightarrow \Delta M_2 = \left(\frac{1+c+t}{r+c+e+r't} \right) \Delta H$$

$$m_2 = \frac{1+c+t}{r+c+e+r't}, \Delta M_2 = m_2 \Delta H \Rightarrow M_2 = m_2 \cdot H$$

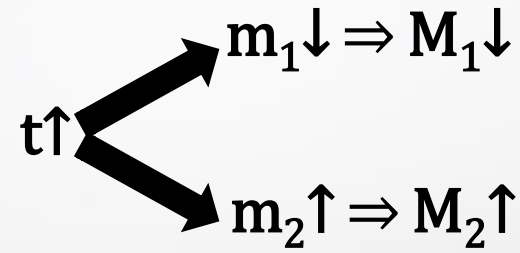
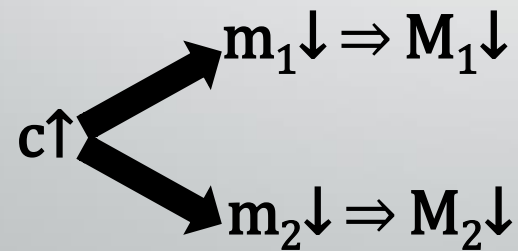
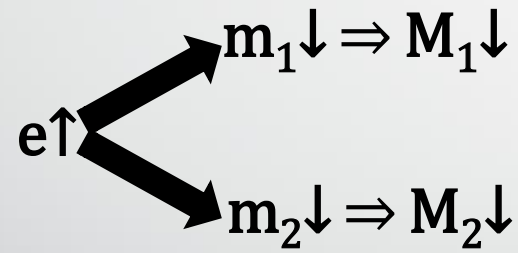
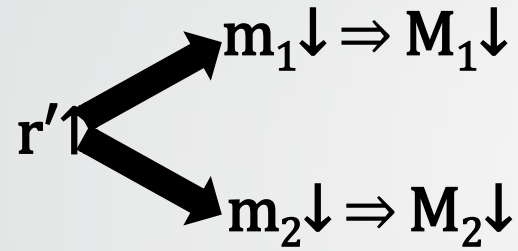
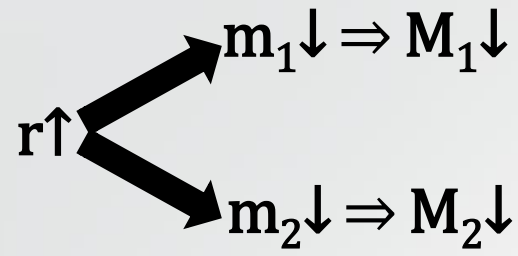
۳- ضریب فزاینده پایه ذخیره $m_R =$

$$M_1 = D + C = D + cD \Rightarrow M_1 = (1+c)D \cdot \frac{R}{D} \Rightarrow M_1 = \frac{(1+c)R}{D}$$

$$M_1 = \frac{1+c}{\frac{RR^D + RR^T + ER}{D}} \cdot R \Rightarrow M_1 = \left(\frac{1+c}{r+e+r't} \right) R \Rightarrow M_1 = mR \cdot R$$

$$m_R = \frac{1+c}{r+e+r't} \quad , \quad m_1 < m_R < m_2$$

۴- عوامل مؤثر بر ضرایب فزاینده پول و نقدینگی (m_1, m_2)

۵- الگوی ساده ضریب فزاینده

$$\left. \begin{array}{l} M_1 = M_S = D + C \\ H = R + C \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{M_S}{H} = \frac{D + C}{R + C} \Rightarrow \frac{M_S}{H} = \frac{\frac{D}{D} + \frac{C}{D}}{\frac{R}{D} + \frac{C}{D}} \Rightarrow \frac{M_S}{H} = \frac{1 + \alpha}{\beta + \alpha} \Rightarrow$$

$$M_S = \left(\frac{1 + \alpha}{\beta + \alpha} \right) H = m_1 H \quad , \quad M_S = f(H, \alpha, \beta) \quad \alpha = \frac{C}{D}, \beta = \frac{R}{D}$$

$$\frac{C}{D} = \alpha = f(r_m, T) \quad \frac{R}{D} = \beta = f(r_n, r_b, r_d, r_r)$$

r_m = نرخ بهره سپرده ها ، r_n = نرخ بهره تسهیلات ، r_b = نرخ بهره اوراق قرضه ، r = نرخ بهره
 r_d = نرخ تنزیل مجدد ، r_r = نرخ ذخیره قانونی (r, r')

$$r_m \uparrow \Rightarrow C \downarrow \Rightarrow \alpha \downarrow \Rightarrow m_1 \uparrow \Rightarrow M_S \uparrow$$

$$r_n \uparrow \Rightarrow ER \downarrow \Rightarrow R \downarrow \Rightarrow \beta \downarrow \Rightarrow m_1 \uparrow \Rightarrow M_S \uparrow$$

$$r_b \uparrow \Rightarrow ER \downarrow \Rightarrow R \downarrow \Rightarrow \beta \downarrow \Rightarrow m_1 \uparrow \Rightarrow M_S \uparrow$$

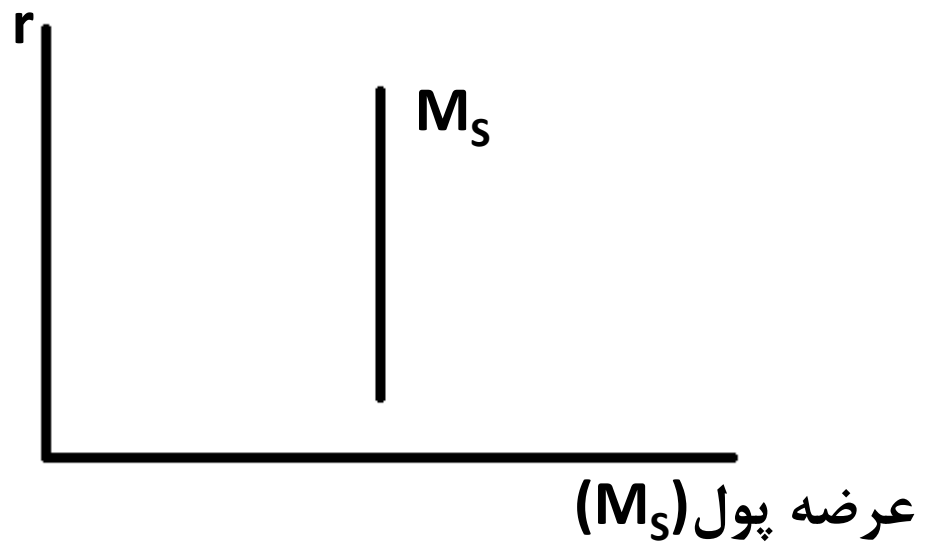
$$r_d \uparrow \Rightarrow ER \uparrow \Rightarrow R \uparrow \Rightarrow \beta \uparrow \Rightarrow m_1 \downarrow \Rightarrow M_S \downarrow$$

$$r_r \uparrow \Rightarrow RR \uparrow \Rightarrow R \uparrow \Rightarrow \beta \uparrow \Rightarrow m_1 \downarrow \Rightarrow M_S \downarrow$$

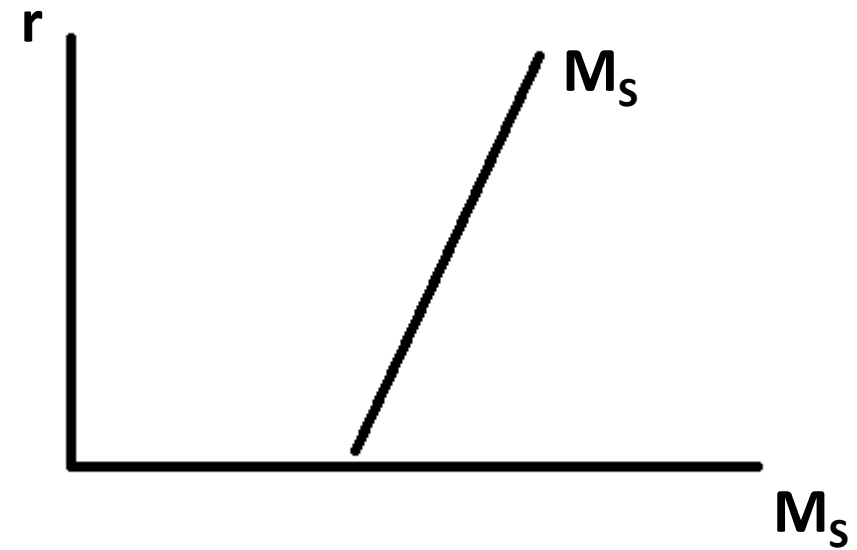
$$M_S = f(H, \alpha, \beta) \Rightarrow M_S = f(H, r_m, T, r_n, r_b, r_d, r_r) \Rightarrow M_S = f(H, r, r_d, r_r, T)$$

+ - - + + + + - - + + - +

نرخ بهره

عرضه پول کاملاً برون‌زا

عرضه پول برون‌زا با کمی کشش پذیری نسبت به نرخ بهره

- ۳ - ۴ - نهاد های تأثیر گذار بر عرضه پول
- (۱) دولت
 - (۲) بانک مرکزی
 - (۳) نظام بانکی (شبکه بانکی کشور)
 - (۴) مردم
 - (۵) بخش خارجی (تجارت خارجی)

۴ - سیاست پولی

تعریف : سیاست پولی عبارت است از استفاده از ابزار های پولی جهت تأثیر گذاری بر حجم پول به منظور رسیدن به اهداف اقتصادی

- ۴ - ۱ - اهداف اقتصادی
- (۱) رشد اقتصادی مستمر و پایدار (افزایش نرخ رشد اقتصادی)
 - (۲) اشتغال کامل و مقابله با بیکاری (کاهش نرخ بیکاری)
 - (۳) ثبات قیمتها و مبارزه با تورم (کاهش نرخ تورم)
 - (۴) توزیع عادلانه درآمد و ثروت (عدالت اقتصادی)
 - (۵) توازن در تراز پرداخت ها

(۱) عملیات بازار باز یا بازار آزاد
(خرید و فروش اوراق قرضه)

(۲) نرخ ذخیره قانونی

(۳) نرخ تنزیل مجدد

ابزار های کمی

۴ - ۲ - ابزار های سیاست پولی

(۱) تعیین سقف تسهیلات

(۲) تعیین نرخ سود بانکی
(نرخ سود سپرده و نرخ سود تسهیلات)

(۳) اولویت بندی طرحها و پروژه ها

(۴) تعیین شرایط وام های اقساطی

(۵) توصیه های اخلاقی

ابزار های کیفی

(۱) فروش اوراق قرضه	در شرایط تورمی سیاست پولی انقباضی از طریق
(۲) افزایش نرخ ذخیره قانونی	
(۳) افزایش نرخ تنزیل مجدد	
(۴) پایین آوردن سقف تسهیلات	
(۵) افزایش نرخ سود بانکی	
(۶) اولویت دادن به طرح های تولیدی بالاخص تولید کالا های ضروری و اساسی	
(۷) سخت تر کردن شرایط وام های اقساطی	
(۱) خرید اوراق قرضه	در شرایط رکودی سیاست پولی انبساطی از طریق
(۲) کاهش نرخ ذخیره قانونی	
(۳) کاهش نرخ تنزیل مجدد	
(۴) بالا بردن یا برداشتن سقف تسهیلات	
(۵) کاهش نرخ سود بانکی	
(۶) اولویت دادن به طرح های اشتغال زا	
(۷) تسهیل شرایط وام های اقساطی	

۵- تقاضای پول

۵-۱- نظریه های پولی قبل از کلاسیک ها

۵-۲- نظریه های پولی کلاسیک ها

۱- نظریه مقداری پول از دیدگاه ریکاردو

۲- نظریه مقداری پول از دیدگاه استوارت میل

۳- نظریه مقداری پول از دیدگاه فیشر

- فروض فیشر

۴- انتقادات به نظریه مقداری پول

$$M=PT$$

$$\bar{T}, M \uparrow \Rightarrow P \uparrow$$

$$MV=PT$$

$$\bar{V}, \bar{T}, M \uparrow \Rightarrow P \uparrow$$

$$MV=Py=GNP \Rightarrow \dot{M} + \dot{V} = \dot{P} + \dot{y}$$

$$MV+M'V'=PT$$

۳-۵- نظریه های پولی کلاسیک های جدید

۱- نظریه تقاضای پول از دیدگاه والراس

$$D_i = f(P_1, P_2, \dots, P_{n-1}, P_n), S_i = \bar{S}_i \Rightarrow S_i = D_i = f(P_1, P_2, \dots, P_{n-1}, P_n)$$

$$M_S = S_n = \sum_{i=1}^{n-1} P_i D_i, \quad M_D = D_n = \sum_{i=1}^{n-1} P_i S_i$$

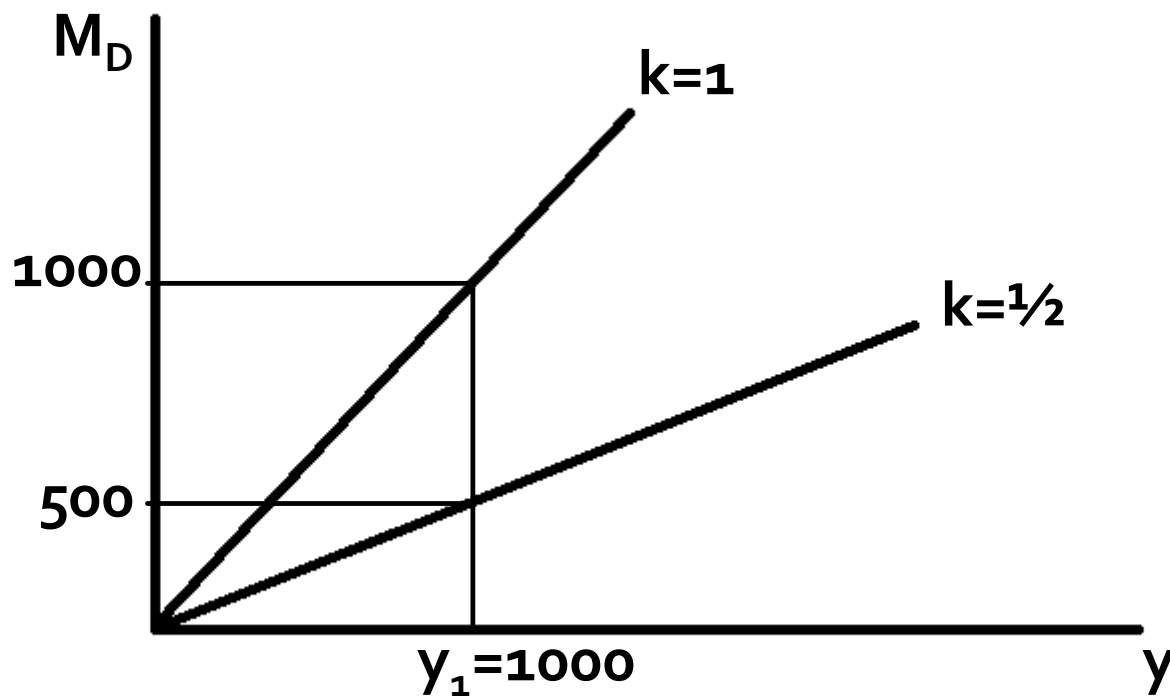
تعداد بازار پول $M_S = M_D \Leftrightarrow \sum_{i=1}^{n-1} P_i D_i = \sum_{i=1}^{n-1} P_i S_i \Leftrightarrow D_i = S_i$ تعادل بازار تمامی کالاها

$$M_S - M_D = \sum_{i=1}^{n-1} P_i D_i - \sum_{i=1}^{n-1} P_i S_i \Rightarrow M_S - M_D = \sum_{i=1}^{n-1} P_i (D_i - S_i)$$

$$M \uparrow \Rightarrow M_S > M_D \Rightarrow \sum_{i=1}^{n-1} P_i D_i > \sum_{i=1}^{n-1} P_i S_i \Rightarrow P \uparrow$$

۲- نظریه تقاضای پول از دیدگاه مارشال (مکتب کمبریج)

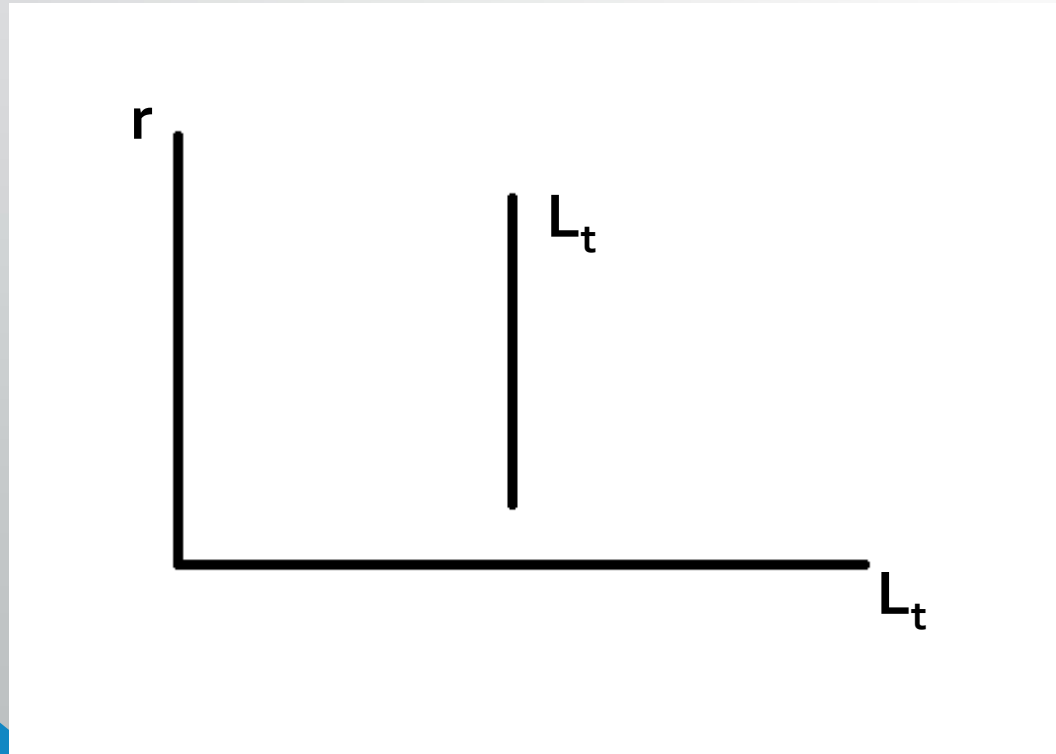
$$M = kpy = ky, \quad k = \frac{1}{v}, \quad M_D = f(y), \quad f' > 0$$

۵-۴- نظریه تقاضای پول از دیدگاه کینز (رجحان نقدینگی)

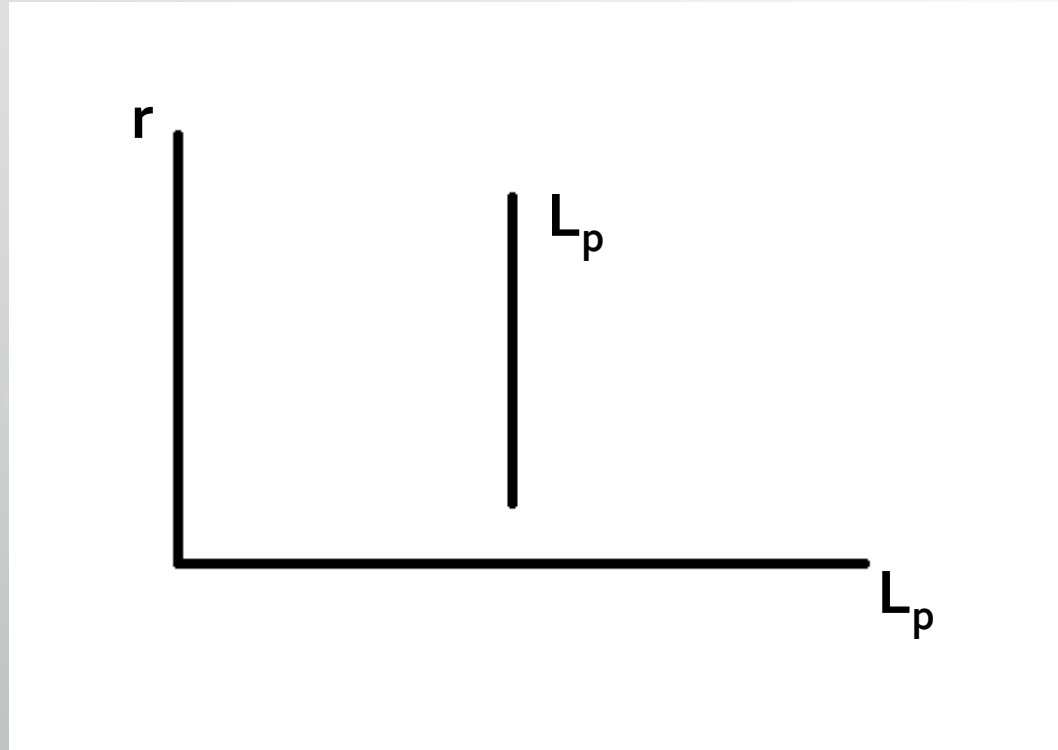
۱- تقاضای معاملاتی پول

$$L_t = f(y), f' > 0, L_t = ky$$

۲- تقاضای احتیاطی پول

$$L_p = f(y), f' > 0$$

$$L_1 = L_t + L_p \Rightarrow L_1 = f(y), f' > 0$$

۳- تقاضای نقدینگی پول

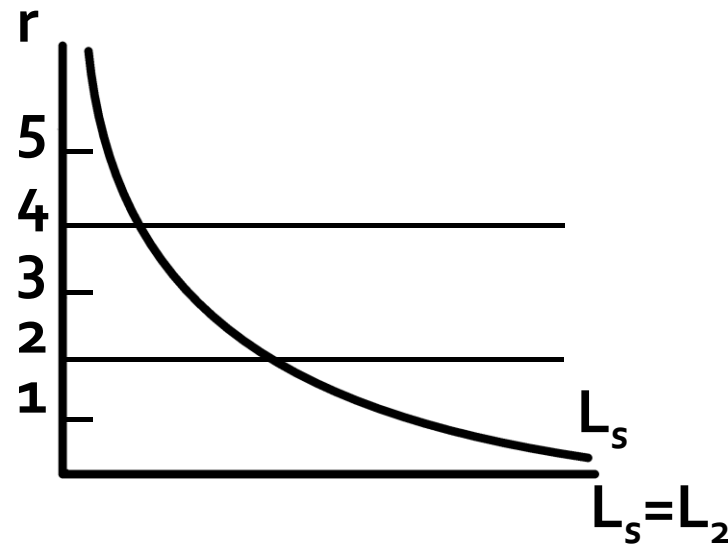
$$L_s = L_2 = f(r), f' < 0$$

نگهداری اوراق قرضه \rightarrow $r >$ عادی جاری

نگهداری پول نقد \rightarrow $r <$ عادی جاری

\downarrow تقاضای نقدینگی \leftarrow \downarrow ذخایر بیکار \leftarrow خرید اوراق قرضه \leftarrow نرخ بهره بالا

\uparrow تقاضای نقدینگی \leftarrow \uparrow رجحان نقدینگی \leftarrow اجتناب از خرید اوراق قرضه \leftarrow نرخ بهره پایین

$$L = L_1 + L_2 \Rightarrow L = f(y) + f(r)$$

$$M_D = L = f(y, r)$$

+ -

۵-۵- نظریه تقاضای پول از دیدگاه پولیون یا فریدمن (مکتب شیکاگو)

$$M_D = f(P, Y, r_m, r_b^e, r_s^e, \dot{P}^e, U) \Rightarrow \frac{M_D}{P} = f(Y_P, r, \dot{P}^e, U)$$

+
+
-
-
-
-
+
-
-

۵-۶- تئوری های پولی از دیدگاه کینزین های جدید

۱- نظریه تقاضای معاملاتی پول از نظر توبین

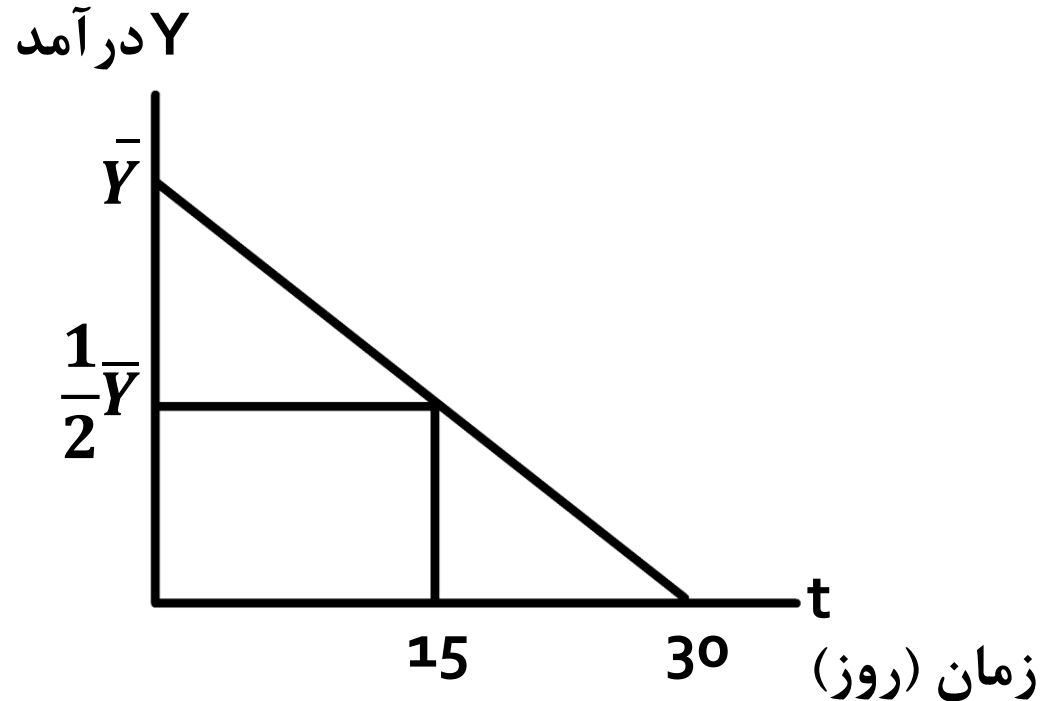
$$TR_1 = \frac{1}{2} y \cdot r$$

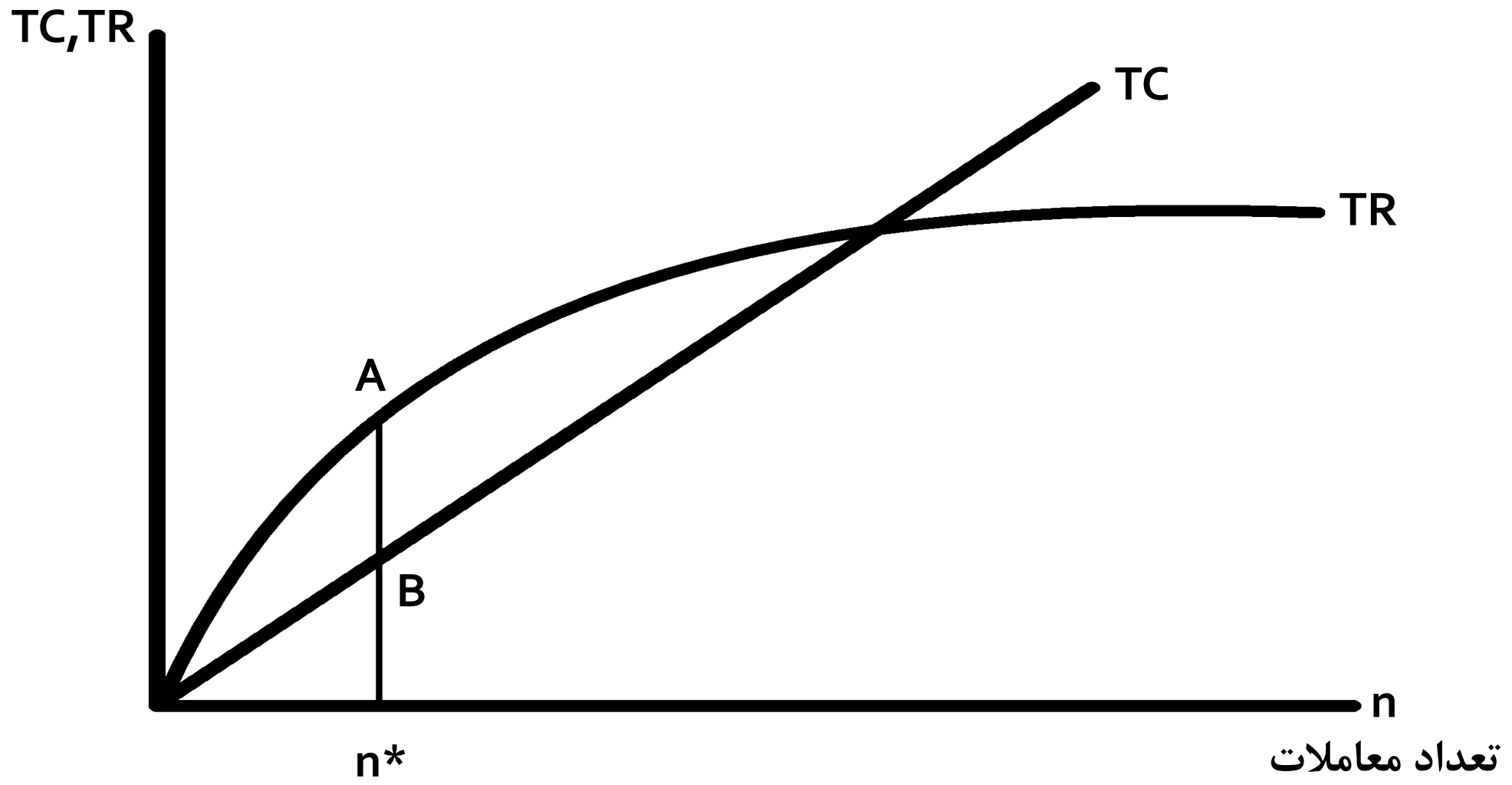
$$TR_2 = \frac{2}{3} y \cdot r$$

$$TR_3 = \frac{3}{4} y \cdot r$$

⋮

$$TR_n = \frac{n-1}{n} y \cdot r$$

۲- نظریه تقاضای معاملاتی پول از نظر بامول

مبلغ برداشت پول نقد در هر دفعه (ماهانه یا هفتگی) = C ، مبلغ پرداختی طی یک دوره (یک سال) = Y

مجموع هزینه های TC ، نرخ بهره = r ، هزینه هر بار برداشت نقدی = b ، تعداد دفعات برداشت = $\frac{Y}{C}$

$$TC = b\left(\frac{Y}{C}\right) + \frac{1}{2}C \cdot r$$

بهره ای و غیر بهره ای

$$\frac{dT C}{dC} = -b\left(\frac{Y}{C^2}\right) + \frac{1}{2}r = 0 \Rightarrow C^2 = \frac{2bY}{r} \Rightarrow C = \sqrt{\frac{2bY}{r}}$$

$$b \uparrow \Rightarrow C \uparrow \Rightarrow \frac{Y}{C} \downarrow, \quad r \uparrow \Rightarrow C \downarrow \Rightarrow \frac{Y}{C} \uparrow$$

$$\frac{M_D}{P} = \frac{1}{2}C = \frac{1}{2}\sqrt{\frac{2bY}{r}} \Rightarrow \frac{M_D}{P} = \sqrt{\frac{bY}{2r}}$$

$$Y \uparrow \Rightarrow \frac{M_D}{P} \uparrow, \quad r \uparrow \Rightarrow \frac{M_D}{P} \downarrow$$